

Piotr Niemczyk*

SPRAWOZDANIE Z IX FESTIWALU
KATOLICKIEJ NAUKI SPOŁECZNEJ
OD TEORII DO PRAKTYKI (18-20 WRZEŚNIA 2025 R.)

REPORT ON THE IX FESTIVAL OF CATHOLIC SOCIAL TEACHING:
FROM THEORY TO PRACTICE (18-20 SEPTEMBER 2025)

Festiwal Katolickiej Nauki Społecznej jest rokrocznym wydarzeniem gromadzącym osoby związane akademicko i duszpastersko z tą dziedziną teologiczną. Jego głównym celem jest promowanie nauczania społecznego Kościoła oraz jednocześnie środowiska zajmującego się tą tematyką. Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana”, jako organizator we współpracy z fundacją Obserwatorium Społeczne, po raz dziewiąty stworzyło przestrzeń dialogu nad kluczowymi wyzwaniami w społeczeństwie, przede wszystkim wokół problemów, z jakimi w obecnym czasie mierzą się Polacy – edukacji, tożsamości Europy, wojny i migracji. Były one podjęte w ramach trzech debat eksperckich, w których udział wzięli przedstawiciele środowisk akademickich, dziennikarskich oraz osoby zaangażowane społecznie. Również pośród publiczności można wymienić szerokie spektrum osób, zarówno jeśli przyjmie się kryterium wieku, jak i ról społecznych.

W pierwszym dniu Festiwalu uroczystego otwarcia wydarzenia dokonał prezes Zarządu Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana” Mateusz Zbróg. W swojej mowie inauguracyjnej podkreślił znaczenie budowania społeczeństwa opartego o nieprzemijające wartości, będące zarazem elementem nauczania społecznego Kościoła. Następnie krótkie wystąpienie miał bp Piotr Jarecki, biskup pomocniczy archidiecezji warszawskiej. Wyraził w nim radość z inicjatywy Festiwalu, który na stałe wpisał się w kalendarz osób związanych z katolicką nauką społeczną, pokazując, że nie jest ona pustym sloganem, ale żywotną siłą.

Piotr Niemczyk – alumn III roku Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu, członek Katolickiego Stowarzyszenia Civitas Christiana.

Wykład inauguracyjny pt. *Doświadczenia, wyzwania i perspektywy katolickiej nauki społecznej u progu pontyfikatu papieża Leona XIV* wygłosił ks. dr hab. Arkadiusz Wuwer, profesor Uniwersytetu Śląskiego. Wystąpienie zaczęło się od przytoczenia słów rozpoczynających encyklikę Piusa XI *Quadragesimo anno*, w których papież zarysowuje reakcje społeczeństwa na encyklikę *Rerum novarum*, żeby wykazać, iż w duchu ludzkim panuje rozdzwiek między wzniosłą wiarą a obowiązkiem społecznym i że katolicka nauka społeczna daje odpowiedź na ten dysonans. Następnie poprzez etapy historii Kościoła wyprowadził wniosek o zależności nauczania od kontekstu kulturowego, w jakim rodzi się doktryna społeczna, wymienił dla tej dziedziny trzy etapy: Kościół kontra świat, Kościół w świecie i Kościół ze światem. Ostatni etap rozpoczął się od pontyfikatu papieża Franciszka, który stawiał wspólnotę ludzką przed wspólnotą wiary, a w kontekście triady katolickiej nauki społecznej, najmniej akcentował ocenianie. Dalej ksiądz profesor wskazał na pierwsze wypowiedzi Leona XIV, które dotyczyły pokoju na świecie oraz prawdy, którą ma głosić Kościół niezależnie od nastroju społecznego, co według prelegenta ma być filarami społecznego nauczania Ojca Świętego. Pośród wyzwań dla katolickiej nauki społecznej ks. Wuwer wymienił: edukację, wyizolowanie Europy w świecie, migrację i wojnę. Przytaczając artykuł ks. Adamskiego, dodał również: błąd antropologiczny, pracę, sztuczną inteligencję, nowe technologie, ekologię i rynki finansowe. Ważnym zagadnieniem w tym kontekście jest odbudowanie zaufania do Kościoła. Jako perspektywę zarysował powstawanie organizacji i inicjatyw, które inspirują do działania w duchu nauki społecznej Kościoła i szukania rozwiązań na bieżące problemy społeczne wspólnie z teologią systematyczną w danym zakresie.

W ciągu dalszym w trakcie pierwszego dnia Festiwalu przyznano nagrodę *Bonum et Lucrum* dla Józefa Bardłowskiego, szefa firmy JOBIMET, który w uznaniu komisji charakteryzuje się niezwykle etycznym podejściem do biznesu, jak i kwestii pracowniczych. Z kolei wyróżnienia dla najlepszej publikacji w zakresie katolickiej nauki społecznej otrzymał ks. dr hab. Stanisław Fel za przetłumaczenie dzieła *Sprawiedliwość i wolność* niemieckiego teologa Oswalda von Nell-Breuninga, które jest klasyczną pozycją w wykładni katolickiej nauki społecznej w Europie Zachodniej. Tego dnia nastąpiło również wręczenie certyfikatów dla uczestników Letniej Szkoły Katolickiej Nauki Społecznej.

Kolejnym punktem programu była prezentacja zaktualizowanej książki ks. prof. dr. hab. Piotra Mazurkiewicza *Europeizacja Europy* z 2001 r., traktującej o kulturowej tożsamości Starego Kontynentu wobec zachodzących zmian integracyjnych. Dzień podsumował koncert zespołu *Sonato*, który zabrał uczestników Festiwalu do muzycznej opowieści o życiu i działalności Ojca Świętego Jana Pawła II.

Drugi dzień był skupiony wokół debat eksperckich. Wprowadzenia dokonał dr hab. Paweł Skrzydlewski, rektor Akademii Zamojskich. Zaczął od potrzeb wychowania młodych przywołanych przez Pitagorasa: do bogobojności, do umiłowania

prawdy, dobra, piękna i cnoty, a rodzicom przypisywał prymat w wychowaniu. Dalej wskazał, że człowiek jest „skazany” na kulturę i uszlachetnienie prowadzące go do pełni egzystencjalnej i dalej – do Boga. Stąd wypływa wniosek, że kultura laicka jest antyludzka, gdyż wyłącza cel ostateczny. Z drugiej zaś strony, przywołując Tomasza z Akwinu, prelegent dodał, że człowiek z natury ma skłonność do niewłaściwego ukierunkowania miłości często do siebie i do dóbr zewnętrznych, a następnie – depcząc hierarchię dobra – do tego, co niewłaściwe. Jako trzeci kierunek nieprawidłowego ukierunkowania miłości wykazał dewiacje, co szczególnie powinno popychać ludzi do formacji. W dalszej kolejności prof. Skrzydlewski rozdzielił pojęcie wychowania i edukacji; nadał pierwszemu definicję „ucnotliwienia”, z kolei edukację sprowadził wyłącznie do ubogacenia intelektualnego, co jest powołaniem szkoły. Następnie podkreślił jeden z błędów systemu edukacji, polegający na tworzeniu programu nauczania przez urzędnika, a nie profesora posiadającego wiedzę. Pośród owoców wychowania wymienił pietyzm w rozumieniu św. Tomasza z Akwinu jako afirmację istnienia przejawiającą się w miłości, następnie patriotyzm jako rozwój miłości rodzinnej, a dalej postawę religijną wdzięczności wobec Boga za dar istnienia. Jako początek kryzysu edukacji prelegent wymienił czas Kartezjusza i moment powstania subiektywizmu, relatywizmu i agnostycyzmu, a dalej zepsucie instytucji uniwersytetu i wychowania. Na koniec podkreślił ważny problem schyłku XIX w., czyli zawłaszczenie przez państwo ośrodków akademickich, co zrodziło etatyzm i wykorzystanie szkoły do realizacji celów politycznych.

Pierwsza spośród debat nosiła tytuł: *Jaka edukacja, taka przyszłość – Quo vadis, polska szkoła?* Prowadzona była przez dr. Dawida Kosteckiego. Do grona prelegentów należeli: dr Daria Chibner z Klubu Jagiellońskiego, redaktor prowadząca magazyn „Plus Minus”; dr hab. Aneta Rayzacher-Majewska, profesor UKSW i dr Waldemar Jakubowski z KSOiW NSZZ „Solidarność”. Pierwszym z pytań było tytułowe, odnoszące się do perspektyw z obecnego stanu rzeczy. Jako największe problemy wyliczono: ciągłą reformę edukacji i podstaw nauczania, proces edukacyjny, brak zaufania i praktycznych zdolności, narzucanie modelu wychowawczego oraz unifikacji europejskiej – europejski obszar edukacji. Dalej podjęto temat edukacji zdrowotnej, oddzielając to, co wartościowe od indoktrynacji ideologicznej. Zauważono, że szybkie wprowadzanie tego przedmiotu, bez konsultacji społecznych, spowodowało również braki kadrowe do holistycznego ujęcia zalecanej podstawy programowej. W dalszej kolejności podkreślono wartość katechezy jako elementu kształtującego moralność, środek mający przeciwdziałać agresji szkolnej. Dr Chibner wskazała, że ratunkiem dla edukacji jest wykładnia humanistyki, nauczanie do głębszego myślenia przez uczniów. Podobnie i humanizacja edukacji, mająca polegać na twórczym myśleniu, organizacji projektów i przedsięwzięć, zamiast wyłącznego patrzenia na użyteczność treści. Drugim ważnym zagadnieniem był problem sztucznej inteligencji, która prowadzi uczniów do zaniechania

podejmowania uczenia się na rzecz szybkich rozwiązań. W tym zagadnieniu także postawiono na humanistykę, która otwiera horyzonty znacznie szerzej niż algorytm, przez pracę na źródłach i hermeneutykę, a także szukanie nowych sposobów edukacyjnych.

Dr Jakubowski podkreślił wartość przedszkola i pozytywnego wpływu dobrze przeżytego wczesnego etapu edukacji, co rezonuje na dalsze lata życia. Pochylił się również nad etosem nauczycieli, którzy zajmują niższą pozycję niż przed laty, na co według prelegentów składają się: niskie zarobki, krótkie przygotowanie do zawodu, stereotyp o autorytecie nauczyciela i poszerzające się wymagania. Na zakończenie podjęto kwestię zależności nauczyciela od ministerstwa, wyrażono zarówno stosunek pozytywny co do ujednoliconej podstawy w pewnym zakresie, ale i autonomii nauczyciela do prowadzenia zajęć i realizacji podstawy.

Magdalena Szymaszek-Naumiuk poprowadziła drugą z debat pod hasłem: *Europa – między egoizmem a dobrem wspólnym*. W tej części głos zabrali: Kacper Kita, publicysta portalu „Nowy Ład”; profesor UKSW dr hab. Sławomir Sowiński i profesor Tomasz Grosse z Uniwersytetu Warszawskiego, który na początku mówił o przemianach w historii Unii Europejskiej, w ramach których przytoczył trzy wątki: integrację jako pomysł amerykański i jego wpływ rezonujący do dziś, manifest z Ventotene o skrajnie lewicowym rysie oraz ruch chadecki (m.in. Schuman i Adenauer) z myślą decentralizacyjną.

Prof. Sowiński rozwinął temat dobra wspólnego przez definicję soborową, aktualizując o głos Jana Pawła II, konkretyzujący Unię Europejską jako realizację tej idei. Zauważył przy tym, że kontekst wypowiedzi Ojca Świętego jest daleko inny od bieżącego obrazu wspólnoty Starego Kontynentu. Redaktor Kita z kolei zauważył, że pierwotna Unia była wynikiem traum wojennych między Francją a Niemcami i miała być remedium na zakończenie rywalizacji, co trzykrotnie doprowadziło do krwawych starć. Podkreślił również dwie koncepcje ideowe Unii – z jednej strony ruch mówiący o nowym porządku, odcinający się od minionych epok, a budujący od nowa świat Europy po wojnie, z drugiej głosy, że wspólnota była wynikiem ciągłości myśli europejskiej. Poszukując perspektyw dla odnowy Unii Europejskiej, wymieniono potrzebę powrotu do wartości katolickiej nauki społecznej – dobra wspólnego, solidarności, patriotyzmu i poszanowania godności osoby ludzkiej. Prof. Sowiński wskazał też na potrzebę rozróżnienia postawy patriotycznej i egoizmu narodowego, żeby stworzyć silną, wspierającą Unię. W tym kontekście prof. Grosse wypowiedział myśl, że egoizm polega na hegemoni większego państwa i przerzucaniu problemów na mniejsze, zamiast stać na straży wspólnego wzrostu. Na koniec zmierzono się z napięciem między polityką i biznesem, gdzie pojawia się forma lobbingu międzynarodowych korporacji, wobec czego wyrażono niepokój, co prof. Grosse nazwał nową oligarchią, a remedium będzie konfederacyjna forma wspólnoty.

Ostatnia z debat drugiego dnia festiwalu nosiła tytuł: Świat w kryzysie. Wojna, migracje i odpowiedzialność. Poprowadził ją Michał Paradowski ze stowarzyszenia „Civitas Christiana”, a w roli ekspertów głos zabierali: ks. dr Piotr Burgoński, wykładowca UKSW; dr Tomasz Sienow z Ośrodka Badań nad Migracjami oraz Bartosz Rutkowski, prezes Fundacji Orla Straż. Debata rozpoczęła się od pochylenia nad odpowiedzialnością społeczną wobec zubożenia na ludzkie tragedie na świecie. Ks. Burgoński wskazał, że sumienie jednostki ogranicza się do pola, w którym mamy możliwość zmian. Obywatel jest w jakiejś mierze pod tym kątem odpowiedzialny przy urnie wyborczej za działalność polityków. Dr Sienow w kontekście wojny na Ukrainie wyraził dwa bieguny, jakie kierowały pomoc na Wschód – zarówno odruch ludzkiej miłości, jak i korzyść polityczna. Jako podłoże wojen prelegenci wykazali z jednej strony uległość konfliktom kulturowo-etnicznym, jak również działania widoczne w historii – propaganda „anty-” czy finansowe. W dalszym ciągu ks. Burgoński wskazał, że w obecnym nauczaniu społecznym Kościoła już nie funkcjonuje hasło wojny sprawiedliwej, a jedynie uprawnionej obrony z użyciem siły militarnej. Wynika to z faktu, że katolicka nauka społeczna uważa wojnę za zło w ogólności, stąd też unikanie używania etycznej solidarności w kontekście wojny.

Kolejnym tematem była migracja. Dr Sienow przytaczając statystyki, stwierdził, że największym problemem dla zjawiska przepływu ludności jest nadanie temu tonu politycznego, który dzieli społeczeństwo, a z kolei Kościół w Polsce dość wstrzemięźliwie promuje nauczanie papieskie w tej materii. Zdementował też wiele panujących mitów, takich jak wyższe zagrożenie przemocy od migrantów, przyjazd do Polski ze względu na dodatki socjalne czy drastycznie zwiększona liczba wniosków azylowych. Zaznaczył, że wielu uchodźców ucieka z różnych powodów, w tym ze względu na religię, gdyż w krajach muzułmańskich nie mogą swobodnie brać udziału w kulcie. Na koniec podjęto temat pokoju, wyrażając zdanie, że nie należy pokładać nadziei w rozwiązaniach instytucjonalnych, ale konkretnych ludziach zdeterminowanych do działania na rzecz pojednania.

W ostatnim dniu odbyły się warsztaty przeprowadzone przez Fundację Obserwatorium Społeczne z Wrocławia, w trakcie których przedstawiono raport dotyczący postaw religijno-społecznych w archidiecezji wrocławskiej. Omówienia dokumentu dokonał ks. dr hab. Rafał Kowalski, który najpierw zaprezentował próbę badawczą i metodę, a następnie omówił wybrane elementy wyników. Pierwszym parametrem było badanie autodeklaracji wiary, gdzie między 2011 a 2022 r. widać duży spadek osób określających się jako wierzące i głęboko wierzące na rzecz osób obojętnych. Podobnie było w przypadku parametru znaczenia religijności dla jednostki. Dalej podjęto zagadnienia uczestnictwa w praktykach, wiary w poszczególne prawdy teologiczne i związku ze wspólnotą parafialną. Powyższy raport zwieńczyła debata na temat wyników i szukania perspektyw. Zauważono, że apateizm był obecny w Kościele polskim od dawna, jednak pandemia Covid-19,

w tym sposób komunikowania się z wiernymi, przyspieszyła pewne procesy rezygnacji z praktyk religijnych. Wskazano, że mimo upływu kilku lat od przeprowadzenia badań i publikacji raportu nie stał się on powodem do wzmożenia działań ewangelizacyjnych. Zanegowano też teorię buntu, że ludzie odchodzą z Kościoła ze względu na fakt przynależności starszych pokoleń i przekornego wystąpienia z przeciwną postawą.

Festiwal Katolickiej Nauki Społecznej po raz dziewiąty stał się platformą wymiany doświadczeń i badań, a także próbą znalezienia recept na palące problemy w społeczeństwie. W Warszawie zgromadzili się ludzie z różnych środowisk i kontekstów społecznych, a tak bogata różnorodność dała pełniejszy obraz do dyskusji. Wydarzenie to w swej specyfice ma zamysł „od teorii do praktyki”, tym samym dzięki przyjętej formule uczestnicy otrzymali nie tylko bazę wiedzy, ale i narzędzia do realizacji myśli katolickiej nauki społecznej w codziennym życiu, w rodzinach i środowiskach pracy, jak również do odważnego podejmowania dyskusji w omawianych zagadnieniach edukacji, wojny i migracji, procesów unijnych oraz laicyzacji społeczeństwa.